

GRUDA

Št. 9.

1925.

Leto II.

Polkna plačana v gotovni.

Vsebina zvezka 9.

Mladim borcem. — Janko Ursiny: K prvi obletnici. — Ing. S. F. Račič: Za naše slovansko vzajemno delo. — Predsedstvo „Zveze slovanske kmetijske mladine“ v krogu Lužičkih Srbov. (Slika.) — Prvi agrarni slovanski tečaj. — Stanko Tomšič: Naše delo. — Jan Dec: Kmetijske stranke na Poljskem. — Srečko Kosovel: Kitajski pregovori in rekla. — Kokalj Marijana: Potonka. — Gustav Strniša: Gorjanec. — Kokalj Marijana: Motiv. — Josip Kostanjevec: „Blažena Gruda“. — Gustav Strniša: Kmetova. — Dr. Metod Dolenc: Naše vinogradništvo v luči pravne zgodovine. — Fran Trček: Novi zakon o kmetijskih kreditih. — K. Kraepelin-S. Brodar: Po gozdu in polju. — RAZGLEDI: Organizacija. — Prosveta. — Listnica uredništva.

Celoletna naročnina „Grude“ je Din 30.—. Za dijake in vojake Din 20.—. V podrobni prodaji stane „Gruda“ Din 3.—. — Novi naročniki dobe lahko še vse doslej izšle številke.

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Kolodvorska ulica št. 7.

Rokopise je pošiljati uredništvu, naročnino, reklamacije, oglase itd. samo upravi. Cena oglasov po dogovoru.

Rokopisov, ki jih ni naročilo, uredništvo ne vrača.

Urejuje: Uredniški odbor.

Odgovorni urednik: Janko Velič.

Vsem cenj. gg. naročnikom, ki še doslej niso plačali naročnine, smo priložili za letošnje leto izpolnjene položnice že pred mesecem dni ter prosimo, da bi vsak zamudnik storil svojo dolžnost čimprej. V nasprotnem slučaju bomo primorani ustaviti nadaljno pošiljanje „Grude“ vsakemu zamudniku.

Upravištvu.

ZLATOROG

ZLATOROG
TERPENTIN

Mladim borcem!

Kakor trume zmagovitih junakov zgrinjate se od vseh strani mile Slovenije proti Bledu. Popustivši doma plug in motiko, hitite praznovat praznik svojega dela, praznik svoje misli. V Vaših jasnih očeh gori ogenj navdušenja, v Vaših krepkih telesih živi moč mladosti, a v Vaših poštenih srcih tli ljubezen do rodne grude. Bratje in sestre, bodite iskreno pozdravljeni!

Na Vas zida v težkih dneh domovina nade v boljšo bodočnost, v Vašem delu išče naš kmetski narod poroka blagodejne rešitve, v Vas samih vidijo Vaši roditelji glasilce nove dobe. Mladina, zavedaj se tega ter bodi zvesta svoji ideji! Ne straši se truda in žrtev, ki jih zahteva naš pravični boj, bodi vredna svojih velikih prednikov, svojega neumrljivega kralja Gubca! Glasno oznanjaj mir, pravico, svobodo in ljubezen! Visoko dvigaj zeleni prapor Stare Pravde!

Kmetska mladina, bodi nam v svojem delu dobrodošla in srčno pozdravljena!

Janko Ursiny, preds. Z. S. K. M.:

K prvi obletnici.

Ravno v teh dneh preteče leto, kar smo se sestali z zastopniki kmetske mladine vseh slovanskih narodov v beli Ljubljani, v naročju bratskega naroda. Sestali smo se za veliko stvar, z veliko nalogo. To smo gojili v svojih srcih in v svojih mislih že nekoliko let, saj rabi vsako veliko delo svoje priprave, nobeno se ne more poroditi v načrtu in ga že uresničiti v enem dnevu.

Naš cilj je bila združitev vse slovanske kmetske mladine v enotno organizacijo; kajti vsi smo sinovi velike slovanske družine. Njena zgodovina je sama grenkost, samo nemilo izigravanje usode. A tega ne zaslužimo. Trpeli smo skoro tisočletje pod tujim jarmom, često radi naše mehkosrčnosti, večinoma pa radi naše nestrpnosti, naše needinosti. Oni naši, katerih usoda je bila milejša, pa niso imeli dovoljno razumevanja napram lastnim bratom, ki so bili z njimi združeni. Šele svetovna vojna je morala zadati poslednji in smrtonosni udar, ki nas je s težkimi in krvavimi žrtvami oprostil nadvlade krutega uzurpatorja.

Mera pa še ni bila polna. Vsa prizadevanja nasprotnikov, ki so hoteli uničiti naše narodno življenje, so ostala brezuspešna. Jama, ki so jo nam kopali, je postala njihov grob.

Z zarjo svobode so prišle pravice, a tudi dolžnosti. Moramo si utrditi težko priborjeno svobodo in položiti svoje države na trdne podlage. Za to pa je potreben gospodarski in kulturni dvig in razvoj naših narodov. V boju, katerega so morali voditi z neprijatelji, se niso mogli v nobeni smeri in nobenem obsegu razvijati. V slovanskih narodih je bilo, je in bode kmečko ljudstvo važni činitelj, čeravno se do danes te svoje sile samo ne zaveda. Ono tvori najbolj narodno čuteči in najštevilnejši, da, poglavitni del slovanskih narodov. Zato je treba pri delu za gospodarsko in kulturno povzdigo v prvi vrsti upoštevati njega. Dobro se zavedamo, da je to potrebno in hočemo vse svoje sile posvetiti delu, ki bo šlo v tem pravcu.

Omenil sem že, da je bilo Slovanstvo za svojo neslogo težko preizkušeno. Ta bridka usoda se lahko radi iste naloge zopet povrne. Ona visi nad našim vzajemnim življenjem kakor težka, črna mora. Dokler se ta ne izgubi, ni za nas varnosti. —

Obhajamo torej prvo obletnico naših velikih dni. Tedaj so se naši mladi kmetijski delavci slovanskih držav prvič združili, da svoje narode s skupnimi silami kulturno in gospodarsko povzdignejo. Zedinili so se, da vržejo neslogo, ki uničuje Slovanstvo, v globočino temnega prepada. In danes, ob prvi obletnici teh dni, lahko rečemo, da je goreča ljubezen

do tako velike ideje, nezlomljiva volja, energija in žilavost mladih, navdušenih delavcev vžgala srca stotisočev, da, milijonov naših in skupno z njimi pripravila mirnejšo in srečnejšo bodočnost Slovanstva. Priboritev le-te je naša vroča želja.

Vam, bratje Jugoslovani, ki ste nas sprejeli z odprtimi rokami ter z vsemi svojimi močmi delovali na uresničenju našega dela in s tem pokazali svoje polno razumevanje, izrekamo v dneh prve obletnice našo najodkritosrečnejšo zahvalo.

Ing. S. F. Račić:

Za naše slovansko vzajemno delo.

Lanski ljubljanski kongres mladinskih kmetskih organizacij iz slovanskih držav je imel velik manifestacijski pomen, ki je bil važen moment pri njegovem organiziranju, kakor se to redno dogaja pri sličnih mednarodnih prireditvah.

Hoteli smo pokazati in smo pokazali, da obstoje in delujejo v naših slovanskih državah močne organizacije zavedne kmetske mladine, ki se je združila v cilju samopomočnega prosvetnega in vzgojnega dela in v želji, da oskrbi svojim narodnim državam in svojemu kmetskemu stanu dobre in prosvetljene državljanke, ponosne in napredne poljedelce; državljanke, ki bodo hoteli in znali negovati skrb za usodo naroda in države, vedno prepričani, da vršijo pravice, ki jim v demokraciji današnje dobe pripadajo; seljake, ki si bodo vedno v svesti svoje pripadnosti najvažnejšemu in najštevilnejšemu društvenemu stanu in s tem tudi svoje dolžnosti, da z lastno organizirano silo varujejo in pospešujejo svoje interese, vodeči jih pri tem v sklad z interesi drugih društvenih vrst.

Hoteli smo dalje pokazati in smo pokazali, da je v teh naših organizacijah živ slovanski duh in čut slovanske sorodnosti in zajednice; da smo prepričani o možnosti in koristnosti ožjega sodelovanja in da smo se odločili to sodelovanje tudi oživotvoriti.

In tu pridemo do onega bistvenega pomena lanskega kongresa in naše slovanske Zveze. Tudi če ne podcenjujemo manifestacijskega pomena lanskega našega zborovanja in združevanja, vendar pripisujemo glavno važnost stvarnemu delu naše slovanske organizacije, ki naj koristi delu vsakega poedinega udruženja mladinske Zveze in širjenju slovanske vzajemnosti.

V izvrševanju tega stvarnega dela je osnovalo predsedstvo slovanske Zveze, poleg drugih akcij, organiziranje perijodičnih seminarjev

(tečajev), na katerih bodo pozvani strokovnjaki iz naših slovanskih držav iznesli in pojasnili pred slušatelji — člani udruženih slovanskih kmet-skih organizacij — probleme, ki se pojavljajo pri delu za dobro vasi in seljaka, kakor tudi metode, s katerimi se ti problemi v raznih državah rešujejo ali bi se morali reševati.

Po zamisli svojih prirediteljev bi morali biti tečaji neke vrste svobodna šola za borce kmetškega pokreta in propagatorje slovanske vzajemnosti.

Da se ideja čim preje udejestvi in v življenju preizkuša, sklenilo se je še v teku te zime (meseca januarja 1926.) organizirati zamišljene tečaje. Radi tega prinašam tu načrt letošnjih tečajev, da se tako naši slovenski tovariši in prijatelji lažje seznanijo z načrtom in se za njegovo uresničenje zainteresirajo.

Ves material, ki naj se obdeluje na tečajih, je razdeljen na dve skupini: problemi vaške (kmetске) duševne kulture in problemi vaške (kmetске) materialne kulture. Oziraje se na to razdelitev sta projektirana dva tečaja, ki si bodeta — tvorivši vsak zase zaključeno celoto — sledila neposredno drug za drugim tako, da bodo udeleženci prvega mogli se udeležiti tudi drugega, ne da bi morali zato na novo potovati iz svojega bivališča.

Prvi tečaj — vaške kulture duševne — se bo vršil po božičnih praznikih v Krakovu, drugi — vaške kulture materialne — meseca januarja v Pragi. Kakor prvi tako bo i drugi trajal približno 14 dni. Zato je treba računati, da bodo potrebovali slušatelji obeh tečajev skupno z ekskurzijami okoli mesec dni.

Slušatelji tečajev bodo imeli za čas udeleževanja na istih zagotovljeno brezplačno stanovanje in hrano. Da pa bodo lažje sledili referatom, ki se bodo vršili v raznih slovanskih jezikih, pripravljeni bodo potrebni prevodi.

Pričakuje se, da se bodo tečajev udeležili najinteligentnejši in najaktivnejši člani naših omladinskih organizacij, člani, ki bodo mogli ne samo slediti predavanjem, temveč se tudi udeleževati v diskusiji med predavatelji in slušatelji.

Kar se tiče samega programa tečajev, sestoji le-ta v obeh slučajih iz dveh vrst vprašanj: vprašanja splošne narave, o katerih bo referirala samo ena oseba, že vnaprej izbrana in določena, in vprašanje specialne narave, o katerih bo govoril za vsak narod (Poljake, Čehoslovake, Jugoslovane, Bolgare) po en referent, ki ga določi domača mladinska Zveza. Vsi referati in predavanja bodo izšla pozneje v tisku.

Posreči li se slovanski Zvezi, da na svojih tečajih zbere i odlične strokovnjake kot predavatelje i dobre omladince kot slušatelje, storila bo s tem mnogo za udejstvitev svojih ciljev in nalog.

Predsedstvo „Zveze slovanske kmetijske mladine“ v krogu Lužiških Srbov v Budyšinu, kjer se je vršila v dnevih 13. in 14. aprila t. l. seja predsedstva.

Prvi agrarni slovanski tečaj

Iz Zveze slovanske kmetijske mladine.

Predsedstvo Z. S. K. M. je na svoji seji, ki se je vršila dne 23. junija t. l. v Varšavi pod predsedstvom Janka Ursíny-ja, razpravljalo o prireditvi prvega tečaja. Tečaj bo razdeljen na 2 dela: prosvetni in gospodarsko-politični. Trajal bo en mesec in se bo vršil kulturni del v Krakovu, gospodarsko-politični del v Pragi. Program seminarja je določen sledeče:

I. del: kulturni.

1. Pregled idej, stremečih po zblizanju in sodelovanju slovanskih narodov.
2. Filozofija vasi.
3. Slika historično-kulturnega razvoja vasi.
4. Značaj podeželskega ljudstva:
  - a) na podlagi pesmi, navad in običajev,
  - b) na podlagi individualnega in družabnega življenja.
5. Podeželski oder.
6. Organizacija prosvetnega in kulturnega dela.
7. Organizacija kmetske mladine.

II. del: gospodarsko-politični.

1. Idejna podlaga agrarizma.
2. Skupne gospodarsko-politične naloge in cilji Slovanstva.
3. Slika gospodarskega razvoja vasi.
4. Poljedelstvo v narodnem gospodarstvu in državi.
5. Agrarna reforma in kmetijsko zakonodajstvo.
6. Zadružne in strokovne organizacije.
7. Kmetijske šole in drugi zavodi za vzgojo kmetske mladine.
8. Politične kmetske stranke.

Predavali bodo voditelji slovanskih kmetiskih skupin in znanstveniki. Glavni referati se bodo ponatisnili. Vzdrževanje v seminarju je brezplačno, slušatelji se sprejemajo potom posameznih organizacij kmetske mladine, ki so člani Zveze slovanske kmetske mladine.

Stanko Tomšič:

Naše delo.

Malo je pri nas organizacij, ki bi delovale brez vsakega pompa, brez bahavega kričanja in obešanja svojih zaslug na veliki zvon, zato pa tem vztrajnejše, tem smotrenejše, tem uspešnejše. Brezdvomno zavzema med temi maloštevilnimi zelo častno mesto Zveza društev kmetiskih fantov in deklet. V naši slovenski javnosti — če sodimo le-to po njenem dnevnem časopisju — skoro nepoznana, je bila deležna v svojem dosedanem življenju le par zlobnih in lažnjivih napadov, ki so stremeli za tem, da bi nas zavlekli v nizkoten in brezploden strankarski dvoboj, katerega so naši nasprotniki vajeni, katerega ljubijo in katerega so z uživanjem vpeljali v vse naše javno življenje, da, celo v naše naj-

višje kulturne institucije, ki bi morale biti vsakemu poštenemu sinu našega naroda svete in s te strani nedotakljive. Toda njih nakana, ki se jim je navadno povsod drugod posrečila, je naletela pri nas na nepremagljiv odpor. Naša kmetska mladina, zdrava in poštena, je takoj spoznala umazane namere svojih nasprotnikov; zato je njihove nesramne napade odbila z edino primernim orožjem — s preziranjem. Čutila se je vzvišeno nad podlostjo teh ljudi, da bi trosila svoje dragocene sile s praznim prerekanjem. In storila je prav, kajti sadovi tega njenega koraka so se začeli že kazati in se bodo v bodočnosti pokazali v še lepši luči.

Organizacija naše kmetske mladine pa je tembej znana in priljubljena med našim kmetiskim ljudstvom. Le-to ve najboljše ceniti koristi njenega tihega dela, izvirajočega iz ljubezni do rodne grude in črpajočega svoje moči v bogati zakladnici duše našega kmetskega naroda. Naše delavno podeželsko ljudstvo čuti pravičnost boja, ki ga bojuje naša mladina, in spoznava pravilnost sredstev, ki se jih pri tem poslužuje.

Kmetska mladina ni navdušena za bučne parade. Njeno življenje, ki poteka daleč od burnega mestnega vrvenja med tihimi polji, livadami in gozdovi, je vajeno mirnega celodnevnega dela, katerega le ob gotovih slavnostnih prilikah zamenja narodna kmetijska zabava. Ta pa nima niti sence skupne z meščanskimi paradami, temveč se vedno nanaša na vsakdanje kmetijsko delo, ki ga s tem samo povečuje (ob košnji, žetvi itd.) Vse to se v polni meri uveljavlja tudi v društvenem delu naše mladine.

Če pregledujem statistiko izvršenega dela v naših društvih in vidim končni delovni obračun, vzbudi se mi občudovanje naših, širši javnosti nepoznanih kulturnih delavcev. In kdo bi se ne čudil, če vidi, da je priredilo posamezno društvo kmetijskih fantov in deklet v kratki dobi od oktobra do aprila — vpoštevajoč delo na polju se glavno delo v društvih omejuje na ta letni čas — gospodinjiski tečaj, ki je trajal 3 tedne, nekoliko gospodarskih tečajev, trajajočih po par dni, 20 do 30 predavanj, več poučnih izletov na kmetijske šole, vzorna posestva, razna gospodarska podjetja, kakor n. pr. mlekarne in sirarne, v muzeje itd., da je vpeljalo poskuse z umetnimi gnojili, z novimi, pri nas še tujimi rastlinami, da si je ustanovilo in izpopolnilo knjižnico, uprizorilo javne nastope z dramatičnimi predstavami, petjem, lastno godbo itd., vse to brez vsake gmotne podpore, daleč zunaj na deželi, kjer je bilo naše ljudstvo do sedaj več ali manj zanemarjeno. Kdor je obiskoval vse te prireditve, je videl, da je udeležba istih nad vse pričakovanje

velika in — kar je zelo važno — tudi stalna. O vsem tem podrobno, a obenem ogromnem delu se ne bobna niti v lastnem glasilu, dasi bi bilo poročanje iz gotovih razlogov naravnost želeti. In še nekaj moram poudariti: Povsod se jasno vidi, da se naša mladina ne zaposluje enostransko, s samo kulturno - prosvetnimi ali samo gospodarskimi vprašanji, ne, ona se bavi z vsem, kar potrebuje naše ljudstvo za splošno izobrazbo in napredek na kulturnem, gospodarskem in socialnem polju.

V zadnjem času opažam še eden hvalevreden pojav. Sosedna društva si medsebojno pomagajo, bodisi pri prirejanju raznih prireditvev, bodisi z obiskovanjem istih, z izposojevanjem knjig itd. Začela pa se je tudi medsebojna konkurenca: Vsako društvo hoče z delom nadkriliti sosedna društva in doseči čim lepše uspehe. Oboje nam je koristno: prvo jača naše sile pri delu, drugo nam daje ognja, da s tem večjo vztrajnostjo in voljo korakamo po začrtani poti do cilja.

Medtem ko čujem vsak dan tožbe, da pada meščanski podmladek vedno globlje v brezdelje, se brezskrbno udaja zabavam in razkošju, gledam delo naše kmečke mladine z resničnim zadovoljstvom. Saj je dokaz, da je jedro naše mladine zdravo in da se našemu kmečkemu narodu ni bati bodočnosti.

Nisem napisal teh vrst zato, da bi z njimi hvalil delo Zveze društev kmečkih fantov in deklet. Moj namen je bil samo ta, da opozorim našo mladino na važnost dela, ki ga vrši, in jo tako vzpodbudim k še marljivejšemu in uspešnejšemu delovanju.

Jan Dec:

Kmečke stranke na Poljskem.

II.

Podlaga razvoja kmečkih strank na Poljskem so bila gesla in stremljenja poljske demokracije, ki je v poljskih dušah živela vse 19. stoletje, obenem pa samostojno teženje kmečkega stanu, ki je šlo za tem, da se reši socialnopolitičnega vpliva plemstva, posebno ko so se kmetje začeli polaščati pristav in postajali s tem vedno bolj neodvisni od graščin.

V programu demokracije poljsko kmečko vprašanje v Poljski po delitvi ni nikdar potihnilo. Res je, da je glas vodje poljske vstaje v l. 1794. Tadeja Kościuszką, ki se je prvi potegnil za

osvoboditev kmetov, onemel v tišini, ker ga kmetje niso razumeli. Ravno tako so ostala brez sledu plemenita stremjenja poljske demokracije, ki se je po ponesrečeni vstaji l. 1830. organizirala v tujini in se v krogu „Mlade Evrope“ živahno udeleževala s svojim revolucionarnim duhom ob konstitucionalnih spremembah v prvi polovici 19. stoletja. Ob enem pa se je misel družabne svobode globoko zakoreninila v zdravem čutu naroda, kar je brez dvoma pospešilo dozorevanje politične sposobnosti kmetov.

Pravega odziva demokratična gesla pri kmetu, dokler je bil še tlačan, niso mogla najti, toda tudi po osvoboditvi še dolgo ni mogel nastopiti kot aktivna javna moč. Ko se je odpravilo tlačanstvo, je bil poljski kmet predvsem v nenavadno težavnih gospodarskih razmerah. Bil je brez vsake pomoči, brez sveta, v duševni temi, ki jo je zakrivilo stoletno tlačanstvo, bil je velik ubožec. Manjkalo mu je potrebno orodje za delo, manjkala mu je potrebna gotovina za samostojno gospodarstvo. Zato je brez pomoči padel v klešče židovskega oduštva in je edino tolažbo našel v krčmi, edinem „vzgojnem zavodu“, ki mu ga je zapustilo plemstvo. Zato je bil do plemstva nezaupen in je rajši poslušal besede okupacijskih oblasti.

Tako je bilo v delu Poljske, ki sta ga okupirali Avstrija in Rusija. V pruskem delu so bili od začetka pogoji ugodnejši. Pred vsem se je osvoboditev od tlačanstva izvršila počasi in sistematično ter ob enem s komasacijo. Razen tega pa so izobraženci, ki jih je po zmagoviti vojski s Francozi surovo pritisnila šapa železnega kanclerja Bismarcka, še o pravem času razumeli pomen razvoja poljske vasi. Prvi kmetski krožek se je osnoval l. 1862., prva zadruga že 1861., in v času takoimenovanega „kulturnega boja“ (1872 do 1885) se je vse to delo lepo organiziralo pred vsem s požrtvovalnim sodelovanjem posameznikov iz višjih slojev. Poznejši boj, s katerim so hoteli Poljakom izdreti zemljo, in germanizatorsko nasilje je vso poljsko družbo še bolj združilo, tako da je lahko stala kot trdna trdnjava na zahodni meji slovanstva proti germanskemu navalu. Pruski paragrafi so izjemoma skušali zadeti ravno kmeta, ki mu ni bilo dovoljeno postaviti hiše na novo kupljenem posestvu (odtod slavni voz Drzymale!), ali pa so skušali iztrgati iz poljskih src dva največja zaklada, materino govorico in vero (odtod po celem svetu znana stavka in kazen šolskih otrok v Wrzešnjju, ker se niso hoteli učiti veronauka v nemškem jeziku). Zato je tam stal poljski kmet v enem taboru z vsemi drugimi stanovi. Rad se je oklepal lastnih gospodarskih in družabnih organizacij, v politiki pa je šel z ostalimi Poljaki. Zato o kaki kmetski stranki v pruskem

delu Poljske do osvoboditve ni moglo biti govora. Šele v osvobojeni Poljski so začele tudi v te kraje prodirati kmečke stranke, pred vsem s posredovanjem „Piasta“.

V avstrijskem delu Poljske je šel razvoj vasi v drugačni smeri. Avstrijska vlada je po svojem načelu „Divide et impera!“ zvičajno ustvarila globok prepad med kmeti in ostalimi sloji. Plemstvo samo, ki je bilo kmetom sovražno, je skušalo v svojih rokah obdržati neomejeno vlado. Duhovščina, posebno višja, je šla ž njim, meščanstvo samo pa je bilo maloštevilno in brez moči, ker sta bila trgovina in obrt slabo razvita, mesta pa po večini požidovljena.

Uborne kmečke mase, ki so v letih po odpravi tlačanstva ostale v največji bedi, so včasih pravilno vzrok za to iskale na strani „gospode“. Ko je v prvi gališki deželni zbor l. 1861. prišlo 39 kmetov, so proti plemstvu zavzeli sovražno stališče; njegovim zastopnikom niso zaupali, z nobenim od njih predloženim projektom se niso strinjali, ampak so vse svoje upe stavili na dunajsko vlado. Plemstvo očitno ni pokazalo pravega umevanja, manjkal mu je socijalen čut in že pri prihodnjih volitvah se mu je posrečilo kmete izriniti iz deželnega zbora.

Teh prvih kmečkih poslancev ne moremo smatrati za predhodnike kmečkega gibanja. Predno se je pojavilo kot samostojen pojav, je moralo preteči nad 30 let. V teku tega časa je prvi poskusil razgibati kmečke mase duhovnik St. S t j a ł o w s k i. V l. 1875. je začel izdajati list „Šopek in čebelica“, ki je že kazal kmečke tendence. Pregarjala ga je od kraja cerkev in plemstvo, nato je začel postavljati skrajno radikalna gesla, ki so presejala celo zahteve takratnih socijalistov, nazadnje pa je njegov program obledel in se strnil z delovanjem duhovščine.

Pravo kmečko gibanje pa je vzrastlo iz drugega posevka. L. 1884. je ustanovil Boleslav W y s ł o u c h narodni list „Kmečki prijatelj“. Ob stran sta mu takoj v začetku stopila Bojko in Stapiński. List je zastopal prave kmečke misli, pred vsem pa delal med kmeti za samopomoč. Iz tega pripravljalnega dela in iz te setve idej se je rodila oficijalna „Kmečka stranka“ v l. 1895., ki se je takoj, še istega leta, pognala v boj za volitve v deželni zbor. Vanj so poslali najprej 7 poslancev, dve leti pozneje pa v dunajski parlament 3. Tedaj ni bilo časa za spisovanje širokih programov; življenje je prej narekovalo aktualna in praktična gesla širše avtonomije dežele, nove razdelbe volivnih okrajev, boljših občinskih redov itd. Po nekaterih letih političnega udejstvovanja pa novi program iz l. 1903. že odkriva širše vidike, se ne skriva v okviru sta-

novske ekskluzivnosti ali aktualnih bolečin kmetov, ampak upošteva splošno čuvanje dela in splošno pravičnost. Idejno podlago tvori načelo družabnega solidarnega, orisano na sledeči način: „Kot moralni princip v življenju poljske družbe stavimo solidarnost, skladno z interesi celote. Ne potrebujemo one slepeče solidarnosti, ki z zlorabo narodovega imena poziva narodne sloje k podložnosti mogočnim in privilegiranim družabnim vrstam, ampak tako solidarnost, ki nam bo — brez škode za katerekoli moralne interese — orožje v boju za pogoje narodove eksistence“. Vidi se, da to v Galiciji dozorevajoče kmečko gibanje ni bilo nič revolucionarnega, da ni prinašalo nikakih prevratnih gesel, vendar pa sta se plemstvo in duhovščina obrnila proti njemu z naravnost besnim sovraštvom. Vsule so se cerkvene prepovedi in tajne okrožnice plemstvu pokornih vlad, kako se naj kmečko gibanje zasleduje in onemogoči. Vkljub temu nasprotovanju pa so zavedajoči se kmetje v gručah hiteli pod kmečko praporje, tako da je v letih svetovne vojne skoro vsa Mala Poljska bila v kmečkem taborju.

Politični razvoj vasi se je pozneje začel v ruskem delu Poljske. Poljske vstaje, ki so se v glavnem vršile na tem terenu, so s svojimi gesli o osvoboditvi vasi dale nekako duševno pobudo kmetom, sistematično delo pa je bilo vsled stalnega nasprotovanja ruskih oblasti vse do l. 1905 naravnost nemogoče. Prosvetno delo, zasnovano na širši podlagi, so prvi začeli narodni demokratje. Že l. 1885. so ustanovili tednik „Glas“, ki je dovolj široko in radikalno zastopal kmečke interese. Deset let pozneje so začeli tajno izdajati „Poljaka“. Ko so potem krenili na zmernejšo pot, so že imeli v svojih vrstah precejšnje število kmetov, kar se je jasno pokazalo ob volitvah v rusko dumo l. 1905.

Toda kmalu se je pokazalo, da kulturne in gospodarske potrebe vasi v programu in taktiki te stranke niso bile dovolj upoštevane. Ob enem pa je zmerna politika narodnih demokratov, ki so jo vodili proti Rusiji, postala povod živahnim protestom radikalnejših elementov. Tako so že par let pred vojno nastale razne resnično kmečke stranke. Listi „Setev“, „Brazda“, posebno pa „Zarja“ so dajali prve pobude kmečki ideologiji. Z geslom „Sami zase“ budijo zavest kmečke samopomoči z ozirom na skupnost, opozarjajoč na razvoj kmečkega gibanja v bivši Galiciji, s katerim so ostali v duševnih stikih. Po raznih krajih se snujejo majhne skupine „Kmečke zveze“, v najkulturnejših krajih pa se je posebno razširil tip kmeta iz kroga „Zarje“. To gibanje je bilo v socialnem pogledu izrazito radikalno; ker se v parlamentarnem življenju ni

moglo udejestvovati, je povdarjalo pred vsem socialno-vzgojne potrebe. Kot izrazito politična smer se je v letih svetovne vojne zoblikovalo pod imenom poljske kmetske stranke „Wyzwolenie“.

Iz tega kratkega pregleda življenja posameznih strank se jasno vidi, po kako različnih strugah je teklo kmetско gibanje. Različne tradicije, različni tipi ljudi na raznih načelnih stališčih — vse to so resne zapreke, ki so onemogočile enotnost kmetškega gibanja ob zori poljske svobode in neodvisnosti.

Pozneje so prišle še taktične razlike, o katerih pa bi bilo treba posebe govoriti. Zarja, ki napoveduje boljše čase, je v kmetških vrstah dozorevajoča zavest skupnosti, ki se kaže v delu kulturnoprosvetnih in socialnogospodarskih organizacij. Tako bo enotnost sama po sebi prišla.

(Iz sekretarijata Zveze slovanske zemljedelske omladine.)

Srečko Kosovel:

Kitajski pregovori in rekla.

Bodi počasen v obljubovanju in hiter v izpolnjevanju obljub.

Palica je palica, naj je dolga ali kratka; mož je mož, naj bo majhen ali velik.

Kdor pri igri gleda, vidi več nego igralec sam.

Le kdor zna ljudem služiti, jim sme ukazovati.

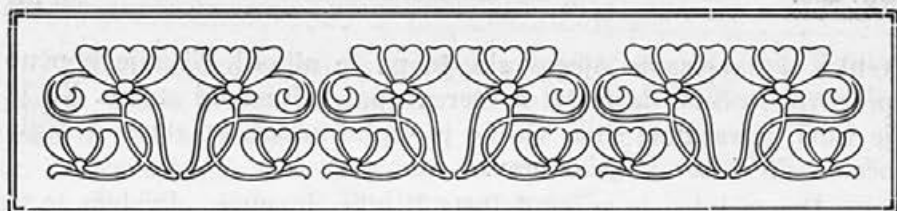
Ne sila, vztrajnost ustvarja velika dela.

Človeka ne ubiješ samo z mečem, ubiješ ga lahko tudi s peresom.

Kar delamo radi, nam ni težko.

Kjer se plugi bleščijo, kjer so skednji polni in jetnišnice prazne, tam je ljudstvo srečno in v tisti državi je red.

Kokalj Marijana:

Potonka.

(Prekmurski motiv.)

Dobre četrť ure od vasi je državna meja proti Madjarski. Tiha je vas, kakor odtrgana je proti severu, ob meji obstanejo vse poti, vse življenje. Kaj je onkraj njih, nihče ne ve. Slutnje so o solzah tam, o materi zemlji in božjih žitnih poljih.

Rozika je stopila iz belega dvora. Solnce ji je stegovalo svoje zlate pramene v objem, posedalo je po rosi, ki se je blesketala na dva metra visokem žitu.

„Rozika, pa imaš tudi vse v košarici?“ jo je vprašala mati, ki je stopila za njo iz hiše.

„Vse imam!“

„Pozdravi strinjo in njene, pa Bog s teboj!“ Prekrižala je svojo hčerko, ki ji je dejala: „Zbogom ostanite, mati!“

Počasi je stopala Rozika proti meji. Ptički so žvrgoleli, lahen veter je tresel žito, da je pelo prešerno pesem blagostanja.

Dolgo je stala mati na vratih in gledala za hčerko. Edinka je bila in kako lepa in bogata! „Božji mir s teboj!“ je šepnila, ko je hčerka prestopila mejo. Potem je šla po delu.

Roziko je strinja sprejela rekoč: „Bog te je prinesel, Rozika! Pa kako lepa si postala od lanskih Risalov! Je pri vas tako dober zrak?“

Rozika je bila sramežljiva in je zardela. Medtem je vstopil sosedov sin Pišta. Krepak je bil in s tako ognjenimi očmi, kakor bi gorela v njih skrivnost ogrske puste. Njegovi so se preselili šele po prevratu sem.

Razgovarjali so se. Pišta je ogovarjal Roziko, ki mu je plašno odgovarjala. Všeč mu je bilo dekle. Pri razstanku ji je bil stisnil roko in dejal: „Bažaroža!“¹ Rozika je vzdrhtela in povescila zasajnane oči.

Pišta je prišel razigran domov. Pohitel je k očetu in rekel: „Oče, oženim se! Vzamem si Bažarožo!“ Oče ni bil zadovoljen. Slo-

¹ Bažaroža = madjarski potonka.

venko si naj vzame njegov sin, to pa že nikoli! Pišta je končno pregovoril očeta, da je šel zvečer z njim k Rozikini strinji. Ko jo je videl, je razumel sina. Visoko je vzplul mesec, ko sta se vračala oče in sin dobre volje domov.

Drugo jutro je spremil Pišta Roziko do meje. „Pridem še ta teden, Bažaroža! Zbogom!“

Dekle je prišlo potrto domov. Tam, kjer je bilo srce, je čutila bolečino. Bila je žalostna in v solze je odevala jad.

S skrbjo jo je gledala mati. Uganila ni hčerine boli.

Molče se je nagibal teden k prošlosti. Rozika je natrgala kipečih potonk in jih nesla pred oltar preblažene Device. Potem je pokleknila pred njeno podobo in ji potožila: „Rajska gospa, nevtopena² in milostna, ozri se na mene in izbriši iz mojega srca grešne želje. O, da bi se premislil Pišta in ne bi hodil po mene! Mene je tako strah! Pomagaj mi o majka, milošča puna!“ Solze so se ji vlile.

Nalahno je odprl Pišta cerkvena vrata. S sklenjenima rokama je gledal na čudo, svojo Bažarožo. Dolgo jo je bil čakal pred durmi, končno je tako zahrepenel po njej, da je vstopil.

„Moja boš!“ mu je vriskalo srce in z jezo je raztrgal njen listek:

„Pišta, ako hočete, da bom srečna, ne hodite po mene! Božja volja je tako. Pozdravljeni v Bogu Vsemogočnemu in preblaženi Devici Mariji in v njenem svetem zaročniku, ki naj Vam da srečno zadnjo uro.

Rozika.“

Približal se ji je! Objel jo je in poljubil. Dekle je zakričalo od strahu. Neusmiljeno jo je poljuboval. Vprašal jo je: „Ali boš moja zdaj, Bažaroža?“

Stresla se je. Pokazala je na svete podobe, oltar in dejala: „Ti so videli moj greh, tvoja bom!“ In s temi besedami je pretrgala svoje slovensko srce in ga dala tujcu.

On se ni menil za njeno boleost, dvignil jo je bil na roke in odnesel iz cerkvice.

„Bažaroža, jutri te pridem snubit!“ in odvriskal je bil proti granici.

V nedeljo, kako uro pred veliko mašo, se je vstavil voz pred Rozikinim domom. Močna, čistokrvna žrebca sta nemirno čakala na gospodarja in njegovega sina, ki sta se dolgo mudila v hiši.

² Nevtepena = prekmurski — brezmadežna.

Rozikin oče ni bil zadovoljen s snubačem. „Ne, ne, Rozika naj si vzame Slovenca, s tujcem ne bo srečna! Poklical bom Roziko in ona naj odloči.“

Prišla je. V očeh so ji bile sence in sledi bridkih solz.

„Rozika, ali hočeš Madjara za moža?“

„Bažaroža!“ je šepetnil strastno Pišta.

Pogledala je očetu v oči in prikimala.

„Rozika, Rozika, ali si pozabila, da si svobodna Slovenka? Rozika, za božjo voljo, kam pa blodiš?“ je dejal oče.

„Oče... pustite me!“

„Za tvojo srečo, dete!“ in privolil je nesrečni oče.

Pišta je pohitel k njej, poljubljal jo in pravil: „Moja, moja si Bažaroža! Kako sem srečen!“

Potem so se vse dogovorili in v najkrajšem času je bila poroka.

Kolikokrat je šla mati k Roziki čez mejo. In kadar je videla hčer, zaplakala je. „Rozika, kaj je s teboj, da si vedno tako otožna?“ je spraševala. „Ali se ti godi slabo?“

„Dobro mi je, mati!“ redno v odgovor. Po posetu je spremila vedno mater do meje. Potem je stala tam dolgo, često do noči in hrepenela v ona polja, šume, na one ceste, steze, k tihemu pokopališču, k onemu mirnemu potočku, kjer je njena domovina. „Domov, domov!“ ji je tlelo v duši in jo podilo v velike bolesi.

Mati se je preselila za delj časa k njej. Rozika je pričakovala prvo dete.

Jutro je dihnilo v rosi, ko je Rozika povila zdravega dečka. Vsi so bili srečni. Pišta je kar norel od veselja. „Bažaroža, Bog ti plati!“

Rozika se je žalostno nasmehnila: „Pišta, Slovenec naj bo in Bog ti bo dal srečo!“ Zaplakala je milo, potem je sunkoma utihnila.

Vsi so se spogledali.

„Bažaroža,“ je dejal Pišta nežno in se sklonil k njej. „Mrtva!“ je zakričal besno.

Roziki je bilo počilo srce od domotožja. Prepeljali so jo na domače pokopališče. Na gomilo ji je nasadil Pišta samih čudapolnih potonk. Hiral je vidno in v dveh letih je legel za vedno poleg svoje oboževane Bažarože.

Njegovi starši so razprodali dom in se vrnili v močvirno pusto.

Mali Števo je ostal pri babici na Slovenskem, srce mu je bilo slovensko, bilo je zapuščina pokojne matere.

Gustav Strniša:

Gorjanec.

(Konec.)

Majda je bila v zadregi in val krvi ji je bušknil v obraz: „Matjka se ti nevest; sicer imaš pa že gotovo izbrano kako mlado, lepo meščanko.“

„Ne, Majda, svoboden sem. In ti, ali si prosta?“

„Dozdaj sem pač bila,“ je odgovorila Majda in ga vprašaje pogledala.

„Prav Majda, ali bi hotela postati moja?“

„Kam misliš Andrej, komaj *sva* se spoznala, pa me že to vprašaš. Počakaj, da se natančneje spoznaval!“

„Ni treba Majda, poslušaj me!“

Andrej je bil toliko odkritosrčen, da ji je vse povedal, ona ga je poslušala in dejala smeje: „Toraj naj bom jaz samo tvoj zdravnik v razočarani ljubezni!“

„Ne, ne, Majda! Odkar sem te videl, sem spoznal šele pravo žensko, saj je v tebi več resnice kot je bilo v nji navideznosti. Da, ti si ženska, ki bi me zares mogla osrečiti. Če čutiš količkaj ljubezni do mene, me osreči in se poroči z menoj. Čemu odlašati?“

Majda mu ni odgovorila. Ko sta korakala drug poleg drugega domov, je celo pot zamišljena molčala.

Andrej je teti takoj povedal, da je Majdo zasnubil.

„No in kaj ti je odgovorila?“

„Da je vse prehitro.“

„Prav, bo že vse dobro, le meni prepusti in za ženitovanje se polagoma začni pripravljati. Naposled bom vendarle prevžitkarica.“

„Na lastni zemlji nikoli, tega jaz sam ne dovolim, le sami gospodarite do svoje smrti!“

„Dobro, posestvo vama takoj izročim, a izgovorim si dosmrtno gospodarstvo. Toda, kaj boš storil s svojo domačijo?“

Andreja je zbolelo srce, ko se je spomnil spet na svojo zapuščeno hišico na planinah in tiho je odgovoril: „Sam ne vem!“

Pa nikar še ne prodajaj, saj je tvoj rodni dom; živino ti opravlja sosed, ali pa jo pripelji semkaj, da ti ne bo treba nič prikupiti, a drugo dajmo v najem.“

Andrej je zamišljen pritrtil.

Čez kakih 14 dni, ko je bila enkrat spet Majda slučajno sama z Andrejem, jo je ta pobaral še enkrat in jo kar naravnost zasnubil. Tedaj je takoj pristala, da ga vzame. Pohitela sta oba k teti, kjer so se dogovorili do dobra in sklenili že v par dneh iti v mesto delat pisma.

Zgodaj so se podali tisti dan od doma. Mladi konj je veselo zarezetal in krepko potegnil, vozil je tri srečne ljudi v mesto. Zapravljivec tete je ropotaje odskakoval po cesti, posuti s kamenjem. Prišedši v mesto so se ločili, kakor hitro so opravili pri notarju. Andrej je sklenil stopiti mimogrede še h Kolencu, da se od mojstra poslovil in mu pove, da se ne bo več vrnil, ker je ta še vedno mislil, da se fant vendar premisli; imel je tudi še nekaj stvari pri svojem gospodarju in sklenil jih je ob tej priliki vzeti s seboj.

Odkar je bila Pavla noseča, ni zahajala nikamor. Tudi v delavnico je ni bilo, ker se je bala zlobnih opomb delavcev, čeprav bi jih sama ne čula, ker je vedela, da se je vajenci naravnost boje; saj ni delala ž njimi preljubeznivo, če je imela s katerim opravka. Andrej ni našel mojstra v delavnici. Povedali so mu, da je bolan in da leži. Zdaj je bil v zadregi, ali naj ga obišče na domu, kjer se snide tudi s Pavlo, ali kaj naj stori. Pa se je spomnil tete in hitel jo je iskat; dobil jo je z Majdo v trgovini in ji povedal, da bi se rad poslovil od svojega mojstra in da ne mara sam k njemu, ker se boji, da bi mu spet kdo ne začel usiljevati Pavle. Prosil je torej teto, da je šla ž njim, a Majda je med tem odhajala počasi skozi mesto; dogovorili so se, da jo s teto dohitita zunaj mesta na deželni cesti.

Ko je Andrej prišel na Kolenčev dom, da se poslovil od svojega mojstra, mu je bilo zelo hudo. Pavla, ki mu je prišla odpirat vrata, je takoj zbežala, da se mu skrije; on sam bi jo težko spoznal, tako se je spremenila. Mojster je ležal na naslanjaču poloblečen in zelo shujšan, a na prvi postelji je smrčala njegova žena pijana. Po sobi je dišalo po vinu, zrak je bil zatohel in vlažen. Mojster je bil tako vesel svojega nekdanjega vajenca in pomočnika, kakor bi ga že zdavnaj ne videl in ginjen se je od njega poslovil. Andrej je spoznal, da je mož teh par tednov, kar ga ni videl, popolnoma opešal in otožen mu je stisnil roko v slovo v slutnji, da ga ne bo videl nikoli več.

Andrej sam ni več pil, zdravje njegovo je ostalo isto, kakor vedno; popolnoma okrevati ni mogel .

VIII.

Dan pred poroko se je Andrej vrnil na planine, da prebije še par ur v samoti svojega doma. Bil je šibek in utrujen, vendar je vstrajal do vrha. Prehodil je vse znane mu kraje, obšel hišo in hlev ter obsedel na skali, kjer je včasih tako rad posedal in presanjal cele ure. Ko se je spomnil, da ga je prav tukaj obiskala prvič njegova vila, se je prestrašil in hotel oditi drugam. Hotel se je dvigniti, a začutil je lahno vrtoglavost in legel na skalo, da bi se oddahnil.

Zavel je lahni veter, zagorela je zarja in v daljavi je zatrepetala lahna meglica; dvignila se je prosojno žareča, se mu bližala in skoro zaplesala pred njim.

„Moja vila“ je zašepetal in se prestrašil. Zbal se je vile, ker je vedel, da se njegova bolezen slabša in to ga je zbolelo, saj je mislil na svojo nevesto.

Meglica se je popolnoma približala, ga parkrat obkrožila in njegova vila je stala pred njim:

„Zakaj se nisi vrnil?“

Nje modre oči so sijale v njegovo notranjost, vedel je, da vidijo povsod v vse globočine njegove duše in čitajo v nji odgovor, ki ga usta ne morejo izreči.

„Da, prišel si, toda prepozno.“

„Zakaj prepozno?“

„Vabila sem te v svoje planine, ko je bil še čas, pa si razsipal okoli svoje življenske sile, mesto da bi jih žrtvoval svoji rodni grudi, ki bi ti poplačala tvoj trud z zdravjem in veseljem do življenja.“

„Kdo si ti?“ je zašepetal.

„Tvoja sreča, gorska vila sem, žal, da si me pehal od sebe; da, gorska vila sem in ljubim vse ljudi, ki žive na mojih planinah, ki se na njih rode ter jih ohranjajo s svojim delom, živéči skromno in pošteno življenje, dajoči bogu kar je božjega, časteči ga v svojih belih, gorskih cerkvah, in kralju, kar je kraljevega. Zakaj si se mi izneveril?“

„Bolan sem bil.“

„Bolan si bil, pa si šel iskat zdravja med gobavce, mesto da bi ostal med zdravimi. Tudi ona je bila gobava, ki si jo prvo v življenju ljubil, gobava je bila in zato jo je premotil gobavec. Kam si zašel v svoji ljubezni, ko si ljubil ono žensko in v svoji bolesti upropaščal samega sebe? Zakaj nisi ostal zvest meni? Majda bi bila pravo plačilo za tvojo zvestobo in bi te osrečila; ta čvrsta planinka bi ti rodila veselo in živo deco in tvoj rod bi dolgo ne izumrl. Zakaj si se pomehkužil in zapravljal zdravje po beznicah radi take ženske?“

„Ljubil sem jo.“

„Pravočasno sem te svarila, zakaj nisi bežal, zakaj se nisi vrnil v moj objem? Ali te ni vabil oče, ali te ni klicala teta, te ni mar vabila природа, moja природа, ko si jo posečal vsako nedeljo in plakal, ko si čul v nje šepetu moj glas? Vse te je vabilo in v vsem sem bila jaz, povsod je odmevala moja beseda, moj poziv: „Pridi!“ Ti pa ga nisi hotel čuti in siloma si ga dušil v svojem srcu. Ali ti ni tam vse nasprotovalo, ali nisi opazil, da vsi oni ljudje niso bili zate? Imeli so te za hribovca, zlasti ženske in posebno ona; pa si bil nežnejši kot vsako

mestno dete. Niso poznali tvoje duše, a jaz sem jo poznala, saj sem stala pri tvojem rojstvu in smrti tvoje matere. Zakaj se nisi vrnil, o zakaj? Za vsako tvojo znojno kapljo, potočeno zame, za to našo zemljico, bi ti vrnila biser tihe radosti, ki je doma samo tu, v tej samoti. A siliti te nisem mogla; imel si svojo voljo, sam si odločal, življenja nisi hotel in zdaj moraš odtod za vedno!"

„Nikar! Tako rad bi še živel. Nevesta me pričakuje, novo življenje se smeje pred menoj.“

„Da, novo življenje v večnosti; dosedanje življenje je zapravljeno in nikdar se ne povrne. Zaigrano je med onimi majhnimi, vsakdanjimi ljudmi in zdaj je vse končano!“

„Ne maram umreti, branil se bom.“

„Kako se boš branil? Niti z življenjem se nisi znal prav boriti, kako se boš boril s smrtjo, ki te samo objame in — tvoje življenje je končano.“

Andrej je zaplakal, debele solze so mu lile po licih. Čutil je še trohico moči in hotel se je siloma vzdigniti ter zbežati od tod, samo tu ne umreti pred njo, ki se je tako boji; toda komaj je nekoliko dvignil glavo, mu je pala takoj nazaj na skalo. Vila se mu je nasmehnila in minula ga je vsa groza. Sedaj se je lahko sklonila nad njim in ga poljubila na suhe ustnice; zazdelo se mu je, da mu je ta poljub izsesal zadnjo moč iz telesa. V notranjosti mu je zakipela kri. Zazrl je vse svoje kratko življenje pred seboj. Vila je vstala in ga milo gledala in v tem pogledu je videl obraz svoje matere, vso milino in lepoto svoje Majde, resnobo očetovo in — opojnost, ki je nikdar ni čutil, mu je prešinita telo. Poslednja tiha molitev mu je zakipela iz duše in zamrla na ustnicah. Iz ust mu je naenkrat siloma bruhnil val krvi, iz oči je pripolzela zadnja solza in Andrej je obležal mrtev.

Tam spodaj v dolini so pa pokali topiči in streljale pištole, vsa vas se je pripravljala, da primerno proslavi njegovo poroko. Mlada nevesta je pa hodila po hiši, pridno pripravljala in veselo popevala, saj ni vedela, da je ta vesela popevka pesem slovesa, ki jo čuje duša ranjkega, ko se poslavlja od svoje drage in zapušča to solzno dolino.

Kokalj Marijana:

Motiv.

Kako je draga zemlja mila,
v valove Mure zatopljena,
kot pesmica je rajskomila
z rosó, ljubeznijo škropljena.

Ravnina, v solncu pozlačena,
v klasovih težkih se priklanja,

in duša trudna, zapuščena,
v večeru tiho, tiho sanja.

In sanjajo topole sloke,
večerni zvon i z njimi sanja,
ko daleč v dremajoče loke
molitev in pokoj oznanja.

Josip Kostanjevec:

„Blažena Gruda“.

Poglavje iz povesti.

Mavričev vrt se je raztezal prav doli do reke. Vse je bilo na njem, karkoli si je človek izmislil in pozelel. Zelenjad, cvetice, trava, drevje, lepotečno grmovje in nekako na sredi čebelnjak s pisanimi panji. Ob njegovem gorenjem koncu stara častitljiva hiša s petelinom na strehi, prostorna gospodarska poslopja, lopa, veliko čisto dvorišče, deloma pokrito za spravljanje vozov in poljskih pridelkov preden so bili očiščeni in skrbno naloženi na določene prostore v hiši in kletih. Takoj nad hišo v položni rebri je visel vinograd s svojimi sočnimi trtami, z marelicami in breskvami, smokvami in nešpljami med dolgimi vrstami, ves obsijan od žarkov južnega solnca, vse od ranega jutra do poznega večera. Oddaleč je gledal na vse to blagostanje očak Nanos s svojimi plešami, prav od blizu sivi Čaven in Mačji kot, kjer so se navadno proti večeru užigali kratki vročinski bliski, napovedujoči za drugi dan zopet jasno rosno jutro. Gori nad vinogradom je čepel vedno nekoliko melanholični sv. Pavel, zroč na dolgo, ozko dolino in dolinice, na med šumečimi vrbami se vijočo bistro Vipavo, na drugi strani pozdravljajoč sive skale in pečine svetlega Krasa z njegovimi pritlikavci in motnozelenim brinjem, z njegovimi skromnimi vasmi in samotnimi zaselji. In pozdravil je vsak dan prvi tudi vse Mavričevo lepo posestvo in vso zamišljeno bližnjo in daljno okolico...

Lepo pomladno popoldne je bilo. Vročina je že začejala in slavci so se oglašali iz grmovja ob vodi. Z glavne ceste onstran reke se je čulo enakomerno ropotanje težko obloženih voz, prhanje konj, klici in priganjanje zasoplih voznikov, z bližnjih njiv in dehtečega polja veselo razgovarjanje delavcev.

Stari Mavrič je hodil nekam zamišljen po vrtu. Okoli njega je bilo vse v prvem bujnem cvetju, sipajočem se po belih potih in po zeleni travi.

Povsod sami pestro pisani, nanovo pogrnnjeni svatovski prti. Povsod novo kipeče, v vsako celico se vlivajoče življenje. In vendar Mavrič danes tega življenja ni bil vesel, vsaka kretnja njegovega orjaškega telesa je pričala, da mu je težko srce.

Hipoma se je obrnil in krenil na dvorišče. Tja je pravkar zavil s ceste njegov dvouprežni voz, konja sta veselo zarezgetala in obstala, hlapec Lipe je skočil z visokega sedeža.

„Sam?“ je vprašal Mavrič.

„Sam,“ je dejal Lipe in se približal gospodarju. Iz žepa je potegnul pismo ter ga izročil Mavriču brez vsake besede.

„Potna sta konja, hitel si,“ je opomnil Mavrič. „Dobro ju odrgni in spravi, morda bo treba danes še na pot.“

Lipe je samo prikimal in takoj začel izprezati, Mavrič pa je krenil s pismom v hišo in v svojo pritlično sobo, ki mu je bila hkratu pisarna in sprejemnica za navadne obiske. Tam je sedel za pisalno mizo in hlastno odprl ovitek. Ko je čital, se je tresel list v njegovih rokah in glava mu je nekoliko klonila.

„Iz tega ne bo dobrega,“ je govoril sam s seboj, „vse kaže, da ne... Hm, kdo bi si bil mislil...“

Vstal je in začel hoditi nemirno po sobi z rokami na hrbtu in vedno odkimovajoč z osivelo glavo.

V tem je privozil na dvorišče drug voz. Mavrič ga je slišal in stopil na prag.

„Oho, hvala Bogu, to je lepo od Tebe, da Te dobim doma,“ je klical starejši došlec Mavriču.

„Kaj Te je prineslo, sosed Repič? Že dolgo ni bila moja hiša deležna Tvoje navzočnosti,“ ga je sprejel Mavrič, podajajoč mu desnico.

„Tale je kriv, da sem tukaj, sosed Mavrič. Dovoli, da Ti ga predstavim. Gospod Muhič, gostilničar, pravzaprav hotelir in posestnik v Sežani, če Ti je prav. Pa saj bi ga moral poznati, ko si se menda včasih tudi preko Sežane vozil v Trst.“

„Poznam na zunanje... Dobrodošli v moji hiši,“ je dejal Mavrič in mu podal roko. „Toda stopita nekoliko v hišo, prosim... Lipe!“

Lipe se ni dal dvakrat klicati, takoj je bil pri konjih in vozu. Oni pa so šli v pisarno, kjer so posedli okoli okrogle mize ob oknu.

„Vidiš, stvar je takšna-le. Gospod Muhič bi bil rad pri meni nakupil vina, kakor ga je že tolikrat, pa se ni nikoli kesal, da ga je. Toda sedaj ga nimam več kot za lastno potrebo, vse so mi že drugi izsilili, ko so prišli na okus. In tu sem ga dovedel k Tebi, saj imaš gotovo še nekaj na prodaj.“

„Imam, pa ni sile, večina je že izginila na Gorenjsko in na Pivko. Nekaj pa še bo in hočemo pogledati malce v klet.“

Mavrič je stopil po ključe in odšli so po dvorišču proti kleti. Še niso dospeli do vhoda, ko jim pride nasproti tretji došlec.

„Poznam ga,“ šepne Repič, „učitelj tukajšnje enorazrednice Batič. Prokleta dober nos ima, ravno o pravem času prihaja.“

Vsi se namuzajo.

„Dober dan, gospod učitelj, kar bližje!“ ga povabi Mavrič. „Če imate povedati kaj posebnega, se lahko zgodi pozneje. Oprostite!“

Mavrič ga je predstavil in takoj je bil v njih sredi popolnoma domač in razposajen, dobro vedoč, da danes še posebno ni prišel zastoj k Mavriču.

Deset stopnic pod obokanim stropom je vodilo do kleti. Ko so se odprle debele hrastove duri, jim je zavel nasproti prijeten hlad iz temnih podzemskih prostorov. Mavrič je takoj prižgal luč, in prikazali sta se dolgi vrsti velikih, srednjih in manjših sodov na levi in desni strani vlažnega prehoda.

„Evo Vam, Mavričeve biblioteke!“ se je oglasil učitelj. „Dobro je v njej študirati, čim dlje, tem bolje.“

„Plagijator,“ se nasmehne Mavrič in stopa med vrstama dalje. „Prosim za mano, gospodje!“

Vsakemu je dal veliko čašo v roke, se ustavil pri tem in pri onem sodu, potegnili iz njega peneče rumene tekočine ter jo nalival vsakemu do polnega roba. Pri tem je pripovedoval nje izvor, nje skrivnostne lastnosti, nje navade, ki jih uporablja, da se otaja in segreje najzakerknejše človeško srce, da se razbistrijo včas tudi siromašni možgani najbednejšega tepca. Pri vsakem sodu je omenil poleg vsega tudi letnico in ceno. Sam ni pil, pa tudi Repič in Muhič sta samo pokušala in z ostanki polnila vedno prazno čašo Batičeve. Muhič si je nazadnje izbral dva soda izmed najboljših kapljice, se pogodil za ceno, odštel naplačilo ter dogovoril rok, kedaj da pride po vino. Vse pa se je vršilo danes nekako ceremonijalno, Mavrič ni bil tisti kakor navadno, Repič je opazil, da ni pri njem nekaj v redu in ugibal, kaj bi ga moglo težiti. Iz kleti so se vrnili zopet v hišo, kjer jim je sedaj Mavrič postregel z raznovrstnim prigrizkom in prinesel nekoliko lahknejše pijače. Razgovor se je sukal samo o navadnih rečeh, o vremenu in bodoči letini, o starih znanjih in prijateljih, o kupčiji in cenah ter še o marsičem, kar jim je samoobsebi hipoma prišlo na misel. Batič se je le malo udeleževal na razgovoru, zadovoljno se je naslonil v stol, iztegnil noge pred sebe ter prižgal cigareto za cigareto. Najprijetnejše soglasje je nastopilo v njem, nalahko si je požvižgaval in poltiho si je ponavljal napeve nekaterih najpriljubljenjših tedanjih pesmi, a poleg vsega ni pozabil ne piti ne jesti.

Ko je bilo razpoloženje pri gostih že nekako na vrhuncu, se Mavrič nenadoma dvigne in skrivaj pomigne Repiču, da naj gre z njim. Ko sta bila zunaj, mu pravi:

„Oprosti, sosed, da sem Te poklical. Poznaš me, da ne mečem svojih gostov nikdar na cesto. Toda danes bi rad, da bi kmalu odšli, zato Te prosim, da prevzameš Ti ta neprijetni posel in jih izlepa odvedeš.“

„Ni me presenetila Tvoja želja, dragi moj, opazoval sem Te danes ves čas in vem, da Ti je nekaj posebnega pri srcu. Seveda se Ti ta želja izpolni in Ti takoj ustrezem.“

„Opazil si gotovo, da danes ni moje žene doma, ko se vendar navadno skoro nikamor ne gane,“ nadaljuje Mavrič. „Danes zjutraj smo dobili brzojavko, da je naša hči Anka na porodu in naj mati takoj pride do nje. Lipe je moral hitro napreči in jo peljati v Gorico, ker je jutranji vlak že odšel. Preden sem pričakoval, se je popoldne vrnil in mi prinesel to-le pismo od žene.“

Mavrič potegne pismo iz žepa in ga da Repiču. Ta ga naglo prečita in Mavriču vrne, rekoč:

(Dalje prih.)

Gustav Strniša:

Kmetova.

Jaz sem kralj: moja hiša je skromna palača,
kjer vladam, a škedenj zakladnica žita bogata;
ajdov kruh je slastna, črna pogača,
zarja ognjena mi je nevestica zlata.

Zjutraj plug sred polja, jadro ognjeno leskeče,
čez morjé jasnih dalj v valovanju trave trepeče,
ko srečen grem v mladi dan, že mi prepevajo ptice,
rádostno žvrgole pozdrave zarje, kraljice.

In tedaj sem kmet-kralj, v biserju lesketa znojno čelo,
préstol, kozolec krivi se pod težo pšenice;
ž njo okrasile so ga dvorjanke, ženjice;
s kruhom pač preskrbim svojo deželo!

Jaz sem kmet: klasja šum, pesem jutranja;
in šepet čbelnih trum, mati narava pozvanja:
kliče me v polje z dnem, z mrakom tiho odpravlja,
ko v vetru se pod večer šepetaje poslavlja.

Kmet sem, kmet: celo noč v sanjah zrem božje ravnine,
vzradoščen se smehljam sredi brezkončne višine;
orjem nebeško poljano z Velikimi kóli,
nemirni oblaki so moji beli vóli.

Dr. Metod Dolenc:

Naše vinogradništvo v luči pravne zgodovine.

(Konec.)

IV.

Ze iz doslejšnih navedb je razvidno, da so prevajalci vinogorskih členov ali „gorskih bukev“ smatrali za več ali manj dovoljeno, prikrajati po svoje slovensko besedilo, ki je bilo namenjeno za uporabo na gorskih zborih. Nič se niso pomišljali, ko so sedaj ta ali oni člen gorskih bukev — v izvirniku jih je bilo 52 —, izpustili ali pa ga nadomestili z drugim. Jasno je, da je imel največ vpliva na predrugačenje besedila avtentičnega teksta gorski gospod sam, ki je imel „gorsko palico“ v oblasti. Poznam osmero slovenskih prevodov, iz treh stoletij, pa niti eden ni vsebinsko enak drugemu. To vsebinsko presnavljanje pa je moralo vsaj po svojem bistvu odgovarjati obstoječim šegam in navadam, torej vsakočasnemu ljudskemu pravnemu pojmovanju; svojevoljnim novotarijam bi se vinogradniki dotične vinske gorice pač ne hoteli pokoravati. Na ta način pridemo do zaključka, da odgovarjajo ohranjeni slovenski prevodi, ki so med seboj zelo različni, po svoji vsebini ljudskemu pravu, kakor je baš veljalo ob času prevoda v tisti vinski gorici, za katero je bil napravljen prevod. Kontrola za to presnavljanje pravnih običajev nam je podana v mnogoštevilnih zapisnikih o gorskih zborih z nešteti sklepi vinogradnikov glede uprave vinogradov, kakor popravljanja potov, nabavljanja smodnika za streljanje zoper točo, začetka trgatve i. sl., pa tudi z nešteti pravnimi, ki so jih vinogradniki sami med seboj po svojih ljudskih sodnikih sodili.

Najstarejše doslej nam znane zapisnike o gorskih pravnih hrani ljubljanski muzej; to so zapisniki kostanjeviške opatije cisterciencev, ki segajo do 8. septembra 1590. leta nazaj. Razen teh so nam še znani zapisniki jezuitske rezidence v Pleterju, novomeškega nemškega viteškega reda, boštanske in turjaške graščine in cistercienske naselbine v Klevevžu. Ti zadnje navedeni segajo do

leta 1806., torej tako dolgo, da lahko rečemo, da so slovenski vinogradniki še med francosko revolucijsko dobo upravljali svoje zadeve in reševali svoje pravde po svoje, po starodavnih običajih, na gorskih zborih kot lastni avtonomni organizaciji.

Razume se potem takem, da kaže vsebina slovenskih prevodov gorskih bukev in omenjenih zapisnikov o gorskih zborih silno pestro sliko pravnih razmer. Da omenim le nekaj važnejših primerov glede načina upravljanja. Po nekod so se shajali po dvakrat na leto na gorski zbor, drugod le po enkrat. Tu ima gornik, ki je nekakšen nadzornik reda v vinski gorici („*Bergmeister*“), večjo odvisnost od gorskega gospoda, drugod je bolj samostojen. Na Kočevskem n. pr. je bil oproščen od desetine, kakor spričuje urbar iz l. 1574., dobival je celò mošta od vinogradnikov, za to pa je moral gosposkine uradnike prehranjevati, kadar so prišli na vinsko gorico po poslih. Nekaj sličnega je veljalo v 16. stoletju na Goriškem. Tudi v zapisniku o vinogorskem zboru v Gazicah z dne 11. oktobra 1594 v dolini Krke, čitamo, da se je storil sklep o oprostitvi gornika od zemljarine in desetine, obenem pa tudi o njegovi dolžnosti prehranjevati ljudi gorskega gospoda. O taki uredbi nasprotnega razmerja med gornikom in gosposko pa že v naslednjem stoletju ne vedo niti slovenski prevodi gorskih bukev, niti zapisniki o gorskih zborih ničesar več.

Se pestrejša je pa slika, ki se nam nudi glede zasebnega in kazenskega prava iz vseh teh označenih virov običajnega prava. Lahko rečemo, da je imela vsaka vinska gorica svoje posebnosti, če ne v velikem, pa vsaj v malem. Pa vse to mora ostati predmet podrobnega študiranja našega slovenskega običajnega prava. Močna opora pri tem poslu bo pravnim zgodovinarjem neko poročilo Antona Sigmunda pl. Breckerfeldta, ki se nahaja v ljubljanskem muzeju. Ta mož je bil graščak na Starem gradu pod Trško goro, pa tudi izobražen pravnik in prosvitljen ekonom. Bil je s kmetijsko družbo v Ljubljani v stalni zvezi in ji podal obširno poročilo, kako si on zamišlja izpremembo gorskih bukev, ki da ne odgovarjajo več duhu časa. To poročilo je bilo napisano l. 1780., torej iz časov cesarja Jožefa II. in se nanaša na mnoga vprašanja vinogradništva, na upravo, na zboljšanje produkcije vina, na ureditev judikature, na dedno pravo, celò že na — zahtevo po zemljiški knjigi za vinograde in druga zemljišča na vinski gorici. — Na tem mestu naj zadostuje samo opozorilo na ta vrlo zanimiv dokument naše domače pravne zgodovine. Ni znano, v koliko so bili upoštevani Breckerfeldtovi predlogi. Iz dejstva, da se

v ohranjenih zapisnikih o vinogorskih zborih za boštanjsko in klevško graščino, ki segajo oboji preko praga 19. stoletja, ne omenja prav nobena izprememba gorskih bukev, smemo pač sklepati, da tudi Breckerfeldtovi sicer plemeniti naporu niso mogli uspeli, pač spričo konservativnega duha naših vinogradnikov, ki so se žilavo oklepali svojih starih gorskih bukev in vseh njenih pravic. Najjačji dokaz za to, da se vlada še ni upala na starih gorskih bukvah ničesar izpreminjati, pa je dejstvo, da navaja nemški pisatelj Heinrich Georg Hoff v svojem delu „Gemälde vom Herzogthum Krain“, ki je bilo tiskano l. 1808., tekst gorskih bukev v bistvu prav tako, kakor se je glasil prvotno, ter še izrečno pripominja, da veljajo te gorske bukve še vedno za vinogradnike kakor tudi za gorske gosposke.

Fran Trček:

Novi zakon o kmetijskih kreditih.

V 6. in 8. številki letošnje „Grude“ smo si ogledali potrebe, ki so prisilile države, da so priskočile na pomoč kmetskemu stanu s krediti (posojili), in načine, kako so posamezne države to pomoč organizirale ter uspehe, ki so jih pri tem dosegle.

Med tem smo tudi pri nas dobili nov „zakon o kmetijskih kreditih“, ki ga je spejela narodna skupščina dne 10. junija in je objavljen v Uradnem listu z dne 14. julija t. l. Na tem zakonu se je delalo ves čas po prevratu in bi zato moral biti prav dober. Žal pa so se pri tem delu križali interesi tako posameznih političnih strank, ker je vsaka gledala stvar raz svojega strankarskega stališča, kakor tudi posameznih vlad in prizadetih kmetov, oziroma osrednjih kmetijskih gospodarskih organizacij.

Glavni boj se je bil med dvema stališči. Dočim so se potegovali kmetijske gospodarske organizacije, predvsem zveze zadrug ter kmetske stranke zato, da naj se izvede organizacija kmetijskega kredita na idealni zadružni podlagi in s popolno avtonomijo, kar se je tudi drugod izkazalo za najboljše, kakor smo dokazali v 8. številki „Grude“, pa so se vlade in meščanske stranke postavile na stališče, da bodi organizacija ločena od zadružništva in pod odločilnim vplivom vlade, odnosno njenih zastopnikov. Iz tega se jasno vidi, da meščanskim strankam ni šlo toliko za to, da koristijo samo kmetu, temveč so hotele kovati iz tega tudi svoj strankarski kapital.

Kakor je razvidno iz zakona samega, ki ga objavljamo v iz-
vlečku, se je sicer dosegel kompromis, vendar v korist meščan-
skim strankam, ker so te za enkrat še v premoči.

Glasom zakona da država iz proračuna na razpolago 500 mi-
lijonov dinarjev. Prvih 25 milijonov je že dala letos, ostale pa bo
dala prihodnja leta, vsako leto 50 do 100 milijonov. Dalje se upo-
rablja v ta namen polovico dobička razredne loterije in še neka-
teri drugi mali skladi (fondi). Poleg teh državnih sredstev se upo-
rablja v ta namen tudi hranilne vloge privatnih oseb, v kolikor
jih bodo te zaupale po tem zakonu osnovani denarni organizaciji.

Posojila iz zgoraj navedenih sredstev se smejo dajati samo
kmetovalcem v sledeče namene:

1. Za dobo enega leta in proti jamstvu porokov, ki podpi-
šejo kot taki zadolžnico, ali zastavi vrednostnih papirjev (držav-
nih, deželnih, hipotekarnih posojil) se daje posojila za plačevanje
poljskih delavcev, nakup semena, gnojil, krmil, zdravil in za druge
tekoče stroške, ki so združeni s setvijo, žetvijo, mlatvijo in vnov-
čevanjem ter predelovanjem pridelkov.

2. Za najdaljšo dobo 8 let in proti polletnemu odplačevanju
v enakih obrokih ter poroštvu ali zastavi vrednostnih papirjev,
oziroma zastavi predmetov (živine, orodja, strojev, poslopij, zem-
lje), ki so se nabavili za posojilo, se daje posojila za nakup živine,
orodja, strojev, za napravljanje vinogradov, sadnih vrtov, za manjše
nakupe ali izboljšave zemlje, za napravljanje manjših zgradb in za
popravljanje istih.

3. Za dobo 25 let in proti polletnemu vračanju v enakih obro-
kih ter vknjižbi na prvo mesto se daje posojila za nakup in odkup
zemlje ter za plačilo vknjiženih dolgoročnih (hipotekarnih) dolgov,
za postavljanje in preurejevanje kmetijskih zgradb (stavb) in za
stalno izboljšavanje zemlje, kakor namakanje, osuševanje i. dr.

Obresti za posojila, navedena pod točko 1. in 2., bodo znašale
začasno najmanj 4 do 5 odstotkov, največ pa 10 odstotkov. Obresti
za dolgoročna posojila, navedna pod točko 3., pa bodo znašale
6 odstotkov.

4. Posojila se bodo dajala tudi kmetijskim zadrugam, ki že
obstojajo, kakor so mlekarske, vodne, električne, vinarske, strojne,
sadjarske, skladiščne in podobne ter zadrugnim zvezam in drugim
osrednjim kmetijskim organizacijam.

Zgornja posojila se bo dajalo in upravljalo potom posebne
organizacije, ki jo določa ta zakon in ki se bo delila v tri stopnje

(inštanca): v krajevne zadruge za kmetijski kredit, oblastne zadruge za kmetijski kredit in direkcijo (ravnateljstvo) za kmetijski kredit.

Prva stopnja so tedaj krajevne zadruge za kmetijski kredit, ki so po svojem ustroju precej podobne našim rajfajzovkam (kmetijske hranilnice in posojilnice po deželi). Te zadruge dajejo kmetovalcem, ki so pri njih včlanjeni, zgoraj naštetá posojila in sprejemajo tudi hranilne vloge. Ustanavljati morejo te zadruge samo kmetovalci, ki so sami gospodarji zemlje. Zadrugo se more ustanoviti šele, ko se je zbralo vsaj 20 članov. Obsegati sme praviloma samo okoliš ene občine, v hribovitih in oddaljenih krajih pa tudi po več medsebojno meječih občin. Posle v taki zadrugi opravlja od članov izvoljeni odbor, nadzoruje jih pa od direkcije postavljeni revizor. V posameznem kraju (občini) sme biti samo ena taka zadruga. Če se jih ustanovi več, tedaj odloči oblastna zadruga, katera sme obstojati. Vsak član zadruge mora vplačati delež, ki mora znašati najmanj 100 dinarjev in jamčiti za zadrugo neomejeno (z vsem premoženjem) ali omejeno, najmanj z 10 kratnim zneskom vplačanih deležev. Zadrugo se mora po ustanovitvi vpisati v združni register pri sodišču.

Podrobnejše predpise za ustanavljanje in upravljanje teh zadrug izda kmetijski minister v teku 3 mesecev po objavi tega zakona.

Druga stopnja so oblastne zadruge za kmetijski kredit, ki so po svojem ustroju precej podobne sedanjim združnim zvezam. Njih namen je pomagati s strokovnimi nasveti pri ustanavljanju in upravljanju krajevnih zadrug, revidiranje in nadzorovanje krajevnih zadrug ter razdeljevanje zgoraj omenjenih denarnih sredstev med krajevne zadruge. Članstvo oblastne zadruge tvorijo vse krajevne zadruge ene oblasti (dežele). Razlikujejo se od sedanjih združnih zvez po tem, da se pečajo samo s kreditnimi (denarnimi) zadrugami, predvsem pa po tem, da je njih avtonomija že okrnjena. Njena uprava se namreč le deloma voli izmed članov, deloma pa jo imenuje vlada. Poleg članov (število še ni znano), ki jih voli občni zbor, imenuje vlada v vodstvo oblastne zadruge dva strokovnjaka, enega računskega veščake, enega člana pa imenuje oblastna skupščina.

Tretja in zadnja stopnja je „Direkcija za kmetijski kredit v Beogradu“, ki sprejema od države zgoraj omenjena denarna sredstva in jih razdeljuje med oblastne zadruge. Direkcija poleg tega postavlja revizorje pri oblastnih zadrugah, ki revidirajo in nad-

zorujejo delovanje krajevnih zadrug, izdaja navodila in predpise oblastnim in krajevnim zadrugam in je pritožilna oblast za spore in nesporazume v oblastnih in krajevnih zadrugah.

Avtonomija direkcije, ki pravzaprav vedri in oblači nad oblastnimi in krajevnimi zadrugami, je pa že zelo omejena, kajti v njeno upravo imenuje vlada in druge državne oblasti kar 12 zastopnikov, če upoštevamo, da 2 zastopnika glavne zadružne zveze v Beogradu tudi nista izvoljena. Prav tako imenuje vlada tudi direktorja (ravnateljja).

*

To so tedaj v glavnem določila zakona, iz katerih je vsaj približno razvidno, kako bo ta organizacija izgledala, kaj bo vršila in kako se jo bo upravljalo.

Navidezno izgleda stvar prav dobra in za nepoznavalca takih stvari prav privlačna. V resnici pa ne bo tako idealna, ker se je izločilo obstoječe, lepo upeljano in preizkušeno zadružništvo in ker si je pridržala vlada preveliko besedo pri upravljanju.

Posebno se bo občutil upliv političnih strank, ki bodo na vladi, ker bodo iskale svojih strankarskih koristi. Pri nas smo namreč še tako zaostali, zlasti kar se tiče strankarstva, da so stranke nekako same sebi namen. Zato se podreja vse, zlasti javno življenje, interesom strank, pa magari da je to za splošnost še tako škodljivo.

Upajmo, da se bodo preje pokazale vse napake in tudi odstranile, predno jih bomo občutili, kajti, po okolščinah in razmerah sklepati, v Sloveniji ta organizacija še ne bo tako kmalu pričela delovati.

K. Kraepelin-S. Brodar:

Po gozdu in polju.

(Dalje.)

Dr. Erjavec: Da, a nekateri uporabljajo tudi precepe, v katere love žive ptice, zlasti taščice; teh ljudi ni mogoče nikdar dovolj obsoditi.

Janko: Ali ptice ne uživajo pozimi tudi žira in želoda?

Dr. Erjavec: Kadar zapade sneg, ne več; ti plodovi popadajo namreč jeseni vsi na tla. Razen jagod, ki jih je omenil Branko, pa nudi gozd še mnogo drugih prav izdatnih virov prehrane.

Stanko: Morda meniš brstje?

Dr. Erjavec: Tudi tega ne zametujejo; prav posebno v mislih pa imam smrekov gozd tu pred nami.

Branko: Saj res: storži. Žolne¹⁹ in šoje²⁰ jih obirajo menda najbolj.

Dr. Erjavec: Da, in pa čudaški krivokljuni,²¹ ki se radi tega tako dobro počutijo, da celo sredi zime gnezdiyo in izvale mladiče.

Stanko: Žužkojede ptice so morale pa vendarle odpotovati, ker ne najdejo sedaj nič živeža.

Dr. Erjavec: Nikakor ne, Stanko. Žolne n. pr. se ne ganejo nikamor, čeprav se hranijo vsaj deloma z žuželkami. Nikar ne misli, da neha pridna in bistrooka ptičica stikati za žežki, ko jih mi ne opazimo več. V gozdu bomo naleteli najbrž še na različne majhne zasledovalce žuželk in jih zmotili pri njihovem opravilu. — No, sedaj smo v jelšavju; vidite, da se nisem motil. Skakljanja in žvrgolenja je toliko, da je veselje.

Branko: Oj, ko bi poznal te ptičke!

Dr. Erjavec: Čížeki²² so; jelševi oreški so njihova najljubša jed.

Janko: Ali slišiš, oče? Tu pred nami na jablani ob cesti prepeva eden na vse grlo, silno je vesel.

Dr. Erjavec: Ej, veseli me, da ga čujete tudi vi enkrat! Moj stari prijatelj je, kraljiček, drobčkani možiček, s trikrat večjim glasom, kakor je sam; neugnano žvižga svoje pesmi celo v zimi.

Stanko: Kraljiček? Nisem še čul o njem.

Dr. Erjavec: V šoli ste ga imenovali najbrž palčka ali stržka.²³ No, ta se že hrani skoro izključno z žužki, zlasti z jajci pajkov in metuljev, a kljub temu tudi sedaj ni izgubil svoje dobre volje.

Stanko: Prav razločno ga vidim sedaj. Boječ se mi ne zdi. Glas je res velikanski, — zraven pa neprestano tako šegavo miglje s svojim kratkim repkom. Saj te ne bomo dalje motili, moj mali, pogumni zimski kraljiček! —

Dr. Erjavec: Takó, otroci, v gozdu smo. Najboljše bo, če zapustimo cesto in krenemo po kolovozu ob gozdnem robu.

Branko: Dobro, oče. — Glej, glej, onega ptiča tamle; dosedaj ga še nismo opazili. Na drugi strani jablane se je skrtil.

Dr. Erjavec: Ali je bila žolna?

Branko: Ne vem: podrsal se je po deblu od zgoraj navzdol in izgubil potem takoj na drugo stran. (Dalje prih.)

¹⁹ *Dendrocopus maior.*

²⁰ *Garrulus glandarius.*

²¹ *Loxia curvirostra.*

²² *Chrysomitris spinus.*

²³ *Anorthura troglodytes.*

RAZGLEDI

Organizacija.

Kmetska mladina! Čitaj svoje glasilo in mu pridobivaj novih naročnikov! Kadarkoli pridem med našo mladino na deželo — in to se zgodi skoro vsak dan —, vedno opažam, da so naše vrste močne in delavne, imajo pa nedostatek, ki je škodljiv. V celoti pogrešam skupnih misli, skupnih razgovorov. Če se vprašam, kaj je temu vzrok, dobim za prvi odgovor ugotovitev, da naša kmetska mladina premalo čita svoje časopisje. Imamo svoj mesečnik „Grudo“. Naša organizacija

je velika, a vprašati se ne smemo, koliko njenih članov je naročenih na svoje glasilo. Kajti odgovor bi nas prav gotovo ne razveselil. Kako se hočemo torej razumeti, če se ne razgovarjamo? Stalno razgovarjati pa se moremo edino-le s pomočjo svojega tiska. Izmenjava naših misli nam je neobhodno potrebna, sicer bo naše delo pešalo. Kdor ve, koliko gmotnih žrtev, koliko nesebičnega delovanja zahteva tak list za sebe, ta tudi ve, da težko greši vsak, kateremu je list namenjen, a ga ne čita. — Naše glasilo pa ni namenjeno samo že včlanjeni mladini, temveč ima tudi nalogo, da upoznava vse one, ki do danes še niso naši, z našim programom, z našim pokretom ter jim tako pokaže, da je njih mesto samo v naših vrstah. Zato je dolžnost nas vseh, da čitamo svoje glasilo, ga širimo in mu pridobivamo novih naročnikov. — Priporočljivo bi bilo za naša društva, če bi ugotovila, koliko njihovih članov je naročenih na „Grudo“ in koliko bi jih po premoženjskih razmerah lahko bilo naročenih. Ugotovila naj bi tudi, koliko so njihovi člani nabrali novih naročnikov in kako je na njih mišljenje uplivalo čitanje „Grude“. — Mladina, zavedaj se, da brez truda ni uspehov, da brez dela tudi

ni jela. Stori svojo dolžnost in pokaži se vredna zaupanja, ki ti ga darujejo tvoji roditelji v prepričanju, da si na pravem mestu. Tudi tu je pripraven prostor za tekmovanje, kdo bo več napravil. Zato na delo!

S. T.

Kmetski fantje, obiskujte združno šolo v Ljubljani. V Ljubljani se vrši vsako leto združna šola, ki traja okrog 5 mesecev, in sicer od začetka novembra pa do Velike noči. Šolo vzdržujejo deloma država, deloma pa Zveze zadrug v Ljubljani.

Na šoli se vzgaja voditelje in druge funkcionarje kmečkih zadrug vseh vrst. Poučuje se slovenski jezik, računstvo, lepovidje, gospodarski zemljepis, knjigovodstvo, zadrugištvo, nauk o vodstvu zadrug, združno menično in temeljno državno pravo ter kmetijsko gospodarstvo.

V šolo se sprejema mladeniče, ki so izpolnili 16. leto, dovršili ljudsko šolo in ki ostanejo doma na posestvu ter hočejo delovati v zadrugah.

Šola je velike važnosti ne samo za vzgojo združnih delavcev, temveč tudi za vzgojo naših kmečkih mladeničev v občē, ker jim nudi potrebno izobrazbo,

brez katere kmet dandanes ne more več uspešno gospodariti.

Kdor hoče obiskovati šolo, mora prositi za sprejem. Prošnjo je nasloviti na Drž. dvorazredno trgovsko šolo v Ljubljani. Priložiti je treba: rojstni list in zadnje šolsko spričevalo.

Mladeničem, ki bodo obiskovali združno šolo in po dovržitvi iste gotovo ostali na kmetiji in delovali v domačih zadrugah, bo dala Zveza slovenskih zadrug Ljubljani denarne podpore, da jim tako olajša obiskovanje šole. Zato naj ji oni mladeniči, ki hočejo v združno šolo, določijo prošnje za sprejem najkasneje do 10. oktobra. Poleg zgoraj omenjenih spričeval naj do-

pošljejo tudi izkaz o očetovem premoženju ter navedejo svoj natančen naslov.

Zlasti priporočamo obiskovanje združne šole kmetiskim fantom iz onih krajev, kjer še ni potrebnih zadrug ali pa manjkajo obstoječim zadrugam izvežbani funkcionarji. Kdor želi še podrobnejših informacij, naj se obrne na Zvezo slovenskih zadrug v Ljubljani, Janez Trdinova ul. 8.

Novim naročnikom sporočamo, da imamo še vse številke tekočega letnika na razpolago. Vendar pripominjamo, da bodo iste kmalu pošle, zato naj se vsi, ki hočejo imeti cel letnik, takoj naročijo na list. Kdor bo odlašal, bo moral dobiti odgovor: Kdor prej pride, prej melje.

Prosveta.

Srednja kmetijska šola v Mariboru je izpremenjena z ukazom Nj. V. kralja od 27. julija t. l. v Srednjo kmetijsko šolo za sadjarstvo in vinarstvo.

Srednja vinarska in sadjarska šola v Mariboru sprejema prijave za vpis od 15. avgusta do 15. septembra t. l. Šolsko leto pričinja 1. oktobra.

Redni učenci lahko postanejo oni, ki izpolnijo sledeče pogoje:

1. Stari smejo biti najmanj 15 let, a največ 19 let.

2. Morali so uspešno dovrčiti 4 razrede srednje šole (realke, realne gimnazije, gimnazije) ali popolno meščansko šolo. Nižji tečajni izpit se ne zahteva, ne uspeh v klasičnih jezikih ne ovira pristopa. Kdor je napravil 2letno nižjo kmetijsko šolo, mora položiti sprejemni izpit.

3. Morajo biti lepega vedenja.

4. Biti morajo državljani kraljevine SHS; sprejem inozemcev odobrava ministri za kmetijstvo in vode.

5. Biti morajo zdravi in krepki.

Prošnji za sprejem, katero je treba kolkovati s Din 5 + 20, je treba priložiti: 1. krstni list, 2. domovnico, 3. zadnje šolsko spričevalo, 4. zdravniško spričevalo, 5. potrdilo staršev o vzdrževanju. Kdor želi točnejšega navodila, naj ga zahteva od direktcije.

Šola je štiriletna. Tri leta obsegajo teoretični pouk, četrto leto je praktično. Šola nima internata.

Kandidati, ki so se javili za sprejem v srednjo kmetijsko šolo, bodo sprejeti v srednjo vinarsko in sadjarsko šolo.

Listnica uredništva.

Listnica uredništva. Radi tehničnih težkoč izostala so v tej številki nekatera nadaljevanja. Zato bomo tem privo-

ščili v prihodnji številki malo več prostora.

Josip Petelinc

Ljubljana, Sv. Petra nasip 7
blizu Prešernovega spomenika za vodo

Najcenejši nakup

najboljših šivalnih strojev „GRITZNER“

za rodbinsko in obrtno rabo, nadalje nogavic, žepnih robcev, otroških majc, brisalk, klova, belega in rujavega platna, šifona, kravaf, žlic, vilic, raznih gumbav, sprehajalnih palic, nahrbtnikov, potrebščin za šivilje, krojače, čevljarje, sedlarje in brivce, škarje za krojače, šivilje in za obrezovanje trt. Cepilne nože. Vse na veliko in malo.

Tiskarski in litografični umet. zavod
J. BLASNIKA NASL.

■ Ljubljana, Breg št. 12. ■

Izvršitev vsakovrstnih
tiskovin od enostavne
do najfinejše opreme.

Knjigotisk.

Kamenotisk.

Offsetisk.

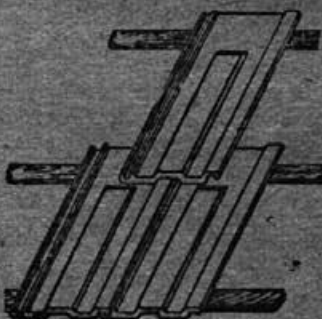
Priporočamo vsem rodbinam

Kolinsko cikorijo

Izvrsten pridatek za kavo

Združene opekarne d. d.

Ljubljana, Miklošičeva cesta 12.

preje

Vidic-Knez tovarne
na Viču in Brdu

nudijo v poljubni množini — takoj dobavno
— najboljše preizkušene modele strešnikov
z eno ali dvema zarezaoma kakor tudi bo-
brovcev (biber) in zidne opeke. — Na željo
se pošlje takoj popis in ponudba!

HOTEL „LLOYD“

LJUBLJANA,
SV. PETRA CESTA

Prenočišča z zračnimi sobami. o Izvestna kuhinja z mrazilni in gorkimi jedili. o Poleti kra-
sen senčni vrt o Točna postrežba. o o o o o o o Sprejemajo se tudi učence v kuhinjo.

MARIJA TAUSES, lastnica hotela Lloyd

„EKONOM“

**osrednja
gospodarska zadruga v Ljubljani
Kolodvorska ulica št. 7**

**Ima po najnižjih cenah v zalogi
deželne pridelke, krmila,
specerijsko blago
kakor sladkor
v sipi in v
kockah,
petrolej,
kavo, olje,
riž ter razne
vrste prvovrstnega
mila za pranje in ostale
v to stroko spadajoče predmete.**

**Velika zaloga vseh vrst umetnih
gnojil, modre galice, prvovrstne
strešne opeke in najboljšega
splitskega portland cementsa
„SALONA“ (TOUR).**